

't Spuyckertje

Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw

Karrenmuseum Essen vzw

't

Karwiel

Secretariaat: HEEMHUIS, Moerkantsebaan 48, 2910 Essen

Tel. 03/667.73.90 - Fax 03/677.11.42 - e-mail: heemhuis@skynet.be

Verschijnt driemaandelijks
Afgiftekantoor 2910 Essen 1

4de trimester 2008
23ste jaargang n° 4

't Spyckertje

Nummer 4/2008

Oproep Historische Optocht	2
Spirit in Roosendaal	3
Zomerse Zondagen seizoen 2008	4
Midwinterwende anno 2008	6
Wandelen in het Gemeentehuis door het Gerard Meeuwsen Museum	7
Sponsors Karrenmuseum	9
Vrijwilligers zijn onmisbaar	10
De Mobiele Kiosk (deel 1)	11
Aankondiging van Publicatie	15
Ossendrecht Cichorei-stadje	16
Kerstgebeuren in het Karrenmuseum	18
Najaarsactiviteiten Davidsfonds Essen	19

Oproep Historische optocht

Nog 11 maanden te gaan en dan trekt de historische optocht door de straten van Essen.

De 40 uit te beelden items zijn bijna allemaal ingevuld maar er is nog steeds plaats voor figuranten, en zeker voor mensen die op allerlei

vlakken een handje willen toesteken. Ook oude, bruikbare kleding en accessoires , of kleding die verknipt mag worden is welkom.

Met dank te bezorgen bij Maria Gommeren.

Tel:03/6672010

mariagommeren@hotmail.com

Spirit in Roosendaal

De bibliotheek is een markant boekje rijker. Het heet 'Kapelletjesroute, fietsroute langs Maria-kapelletjes in Roosendaal en de Noorderkempen'.

Het is een uitgave van Spirit in Roosendaal, dat aandacht schenkt aan religieuze activiteiten in en rond Roosendaal. In het boekje beschrijft Jan Jongmans een 55 kilometer lange fietsroute langs Maria-kapelletjes. Met puike foto's.

De uitgave verscheen deze zomer, bijna vijftig jaar nadat 'onze' Alfons Tireliren 'Beevaart in het Beekdal' schreef. Dat meesterwerk, geschreven in 1959, wordt uitvoerig als bronwerk aangegeven.

Het boekje brengt je in Roosendaal, alle Essense wijken en Nieuwmoer, en het is erg vlot geschreven. De strafkapel, de kapel van Loos, de kapel van Charel Seppe, de Tolbergse schuurkapel, de kapel voor Klaas Van Loon... Ze krijgen elk hun vermelding.

Achtergrondgeschiedenis wordt summier vermeld. Het boekje staat in onze bibliotheek in het Heemhuis. Spring eens binnen en neem het gerust mee.

Meer info vind je ook op www.spiritinroosendaal.nl

*Heemkundige groeten,
Jan Suykerbuyk
Voorzitter*

Week van de Smaak: De burgemeester kookt!

**De Heemkundige Kring organiseert op 21 november 2008
een culinaire wandeling:**

Vertrek: Beekdal, Over d'Aa, om 19.30u stipt. 6 kilometer langs verdwenen plekjes waar ons dagelijks eten gemaakt werd (watermolen, melkerij, koffiebranderij Laenen, Lonka...), met gids Maria Gommeren.

Na de wandeling: Quiche Lorraine en Elzasser wijn in Beekdal, opgediend door de (ex-)burgemeesters Herman Suykerbuyk, Frans Schrauwen en Gaston Van Tichelt.

Prijs: 6 euro (tot 12 jaar: 3 euro), te betalen voor 15 november tijdens kantooruren in Heemhuis, Moerkantsebaan 48.

Zomerse Zondagen seizoen 2008

Het wordt een jaarlijks terugkerende traditie om de zondagen in juli en augustus een extra uitstraling te geven door een thema in de kijker te zetten.

Op zondag 6 juli vond op het terrein de 11 juliviering van de gemeente plaats. Dit was een zeer succesvolle dag met meer dan 900 bezoekers. De recent gerestaureerde kiosk kwam volledig tot zijn recht. Hij werd o. a. gebruikt door de accordeonvereniging Hoger Streven en de Essener Muzikanten. Het optreden van Connie Neefs en de Sint Sebastiaansgilde zorgde voor een echte Vlaamse sfeer en deze werd nog versterkt door het gratis bier, een Vlaamse Leeuw, dat de gemeente aan de bezoekers aanbood.

Gedurende heel de maand juli was beeldend kunstenaar Rudi Devoght aanwezig met zijn nieuwste werken.

Zondag 13 juli Dierendag met 375 bezoekers.

Op de achterste wei werd een prachtige demonstratie gegeven van een Friesche carrousel dat werd uitgevoerd door 8 paarden en ruiters uit Etten Leur.

Dirk Cuyt toonde zijn kweekprogramma van de Belgische Masstiff, een trekhondenras dat zo goed als uitgestorven was, en door hem opnieuw

raszuiver wordt gemaakt door verschillende kruisingen.

Zondag 20 juli, was één van de 3 fuchsiadagen ingericht door de vereniging "Magellanica". Zoals andere jaren was het weer een mooie bloemenshow die jammerlijk door het slechte weer minder toeschouwers trok dan anders.

Zondag 27 juli, Havendag met 385 bezoekers.

Dit was ook voor het museum een nieuw item dat nooit eerder werd getoond. De havenwagens en andere werktuigen behoorden reeds jarenlang tot de collectie maar steeds wat stiefmoederlijk behandeld. Deze zondag werden ze weer tot leven gebracht door een groep vrijwilligers en ex-havenarbeiders. Het werd een boeiende en leerzame namiddag. Tussen al deze mannen viel "zakkenwif" Hild meteen op.

Zondag 3 augustus, Vlechtdag met 128 bezoekers.

Net als vorig jaar werden er demonstraties gegeven van allerlei technieken die met vlechten te maken hadden zoals: manden vlechten, stoelen matten, wanden vlechten en lemen, pitrietmandjes maken, weven, breien, kantklossen enz... Ook hier was het weer de grote spelbreker.

**Zondag 10 augustus,
Houtdag met 108 bezoekers.**

Het natte weer zorgde er voor dat de meeste ambachten onder de loodsen of in de wagenmakerij moesten plaatsvinden. Er werd op verschillende manieren gezaagd, van zeer ambachtelijk tot hedendaags met de zaag op een aanhangwagen. Daarnaast werd er gebeeldhouwd, wielen gemaakt, gesculptuurd, en voor de kinderen was er extra bezigheid voorzien door hen kleine karretjes te laten knutselen.

**Zondag 17 augustus,
Dansdag met 268 bezoekers.**

Deze dag werd door het publiek zeer gesmaakt. The Dance Hall Queens brachten een pittige en hedendaagse dansschouw. Dit vormde een groot contrast met de museale omgeving met zijn oude voertuigen.

The Country line dancers, een groep uit Wildert gaven een energieke demonstratie op gekende country muziek. Jammer genoeg moest hun tweede optreden afgebroken worden omwille van een bui.

Als derde groep kwamen de dansers van de Sint Jorisgilde van Nieuwmoer. Via hun dansen vertelden ze een verhaal over naar de kermis gaan, een lief vinden, trouwen en een gouden bruiloft vieren. Ook hun tweede gedeelte werd afgelast door het slechte weer.

**Zondag 24 augustus,
Oldtimerdag, met 387 bezoekers.**

Rond de middag arriveerden de 6 Minerva legerjeeps waarmee ritjes konden gemaakt worden.

Een BMW rally hield halt met 66 deelnemers waaronder pareltjes van auto's, zowel hedendaagse als eentje uit 1935.

Als dessert waren er 6 schattige dwergautootjes, waaronder eveneens 2 BMW-tjes, nog met voordeur en zonder gordels. Dezen hadden bijzonder veel bekijks.

**Zaterdag 30 augustus,
Boerenkermis met 350 bezoekers.**

Omdat het voor de 25^e keer Ambachtendag was werd het gespreid over twee dagen en op zaterdag voor amusement gezorgd. Een ouderwetse zweefmolen verschaftte iedereen, van pastoor tot voorzitter, van soldaat tot suffragette, van groot tot klein, veel plezier.

Zeer geslaagd was het 3 daagse legerkampement aan "De Draad", achter het Koetshuis. Er werd geleefd zoals in de eerste wereldoorlog achter het front werd gedaan. Slapen op stro, koken op veldkeukenvuurtjes, zelf leder bewerken, wacht lopen, zowel aan Duitse als aan Nederlandse kant van de grens enz... Het werd helemaal echt toen Klaveren Vrouwke passeerde en net als in 1916 werd neergeschoten en weggesleept.

Op het terrein waren er allerlei volksspelen waar punten mee verdiend konden worden om prijzen te winnen,

---

de dorpsfotograaf had het druk met verkleedde mensen op de plaat te zetten, en muziekgroep Art Fest met onze eigen Marin Menu speelde “ten dans”.

Tussendoor was er een goochelaar, een jongleur, kindergrime, een heuse reus met eigen bier, struifvogel schieten, en allerlei amusement voor groot en klein.

Zondag 31 augustus was als zovele jaren daarvoor de traditionele Ambachtendag. Verspreid over de twee dagen bezochten ruim 2000 mensen het museum.

Ondanks dat het elk jaar moeilijker wordt om echte ambachten te vinden kan worden teruggekeken op een succesvol weekend en een formule die nog steeds werkt. Bezoekers proeven nog steeds graag de

sfeer van vroeger, kijken graag naar de gildedansen, vrouwen die de was doen, mannen die dorsen, klompen maken, en hebben veel belangstelling voor het leggen van een band omheen een wiel. En natuurlijk konden paarden, ezels, honden, of een waarzegster, heks en fotograaf niet ontbreken.

Zeer opvallend was “De Borgerij” uit Bergen op Zoom met 22 personen, die in hun 17^e eeuwse kleding parade liepen, en een demonstratie “aanval- len met pieken” demonstreerden. Dit was reeds een voorsmaakje van hun deelname aan de historische optocht op 6 september 2009 ter gelegenheid van 850 jaar Essen.

Een groot aantal van de standhouders heeft ook nu reeds ingeschreven voor de 26^e editie van 2009.

Midwinterwende anno 2008

K.A.V. Essen Centrum duikt het diepe verleden in en gaat feesten zoals onze voorouders dat deden, omwille van de terugkeer van de zon. Op zaterdag 20 december 2008 wordt u uitgenodigd om 19.30u aan de Oude Pastorij om dit mee te vieren.

Terwijl u geniet van het licht van de kaarsen, de warmte van de vuurkorven, de warme wijn, een jenevertje, de chocomelk of de erwtensoep,

kan u luisteren naar verhalen, vertelt door Maria Gommeren, over de oude gebruiken rond deze donkerste tijd van het jaar.

U kan inschrijven tot 12 december 2008.

Info bij Martha Tas, Beliestraat 38, 2910 Essen . 03/6673648.

K.A.V leden betalen 5 euro

Niet leden, 6 euro en kinderen tot 12 jaar 3 euro.

Wandelen in het gemeentehuis door het Gerard Meeuwesen Museum

1. De grens

We gaan het museum binnen en worden geconfronteerd met de grens. Het tolkantoor – douaniers – kraaienpoten. Verder vinden we hier oud oorlogstuig. 16de eeuwse kanonballen, geweren, kruithoorns, kogels, hagel en kruitdoos.

2. De keuken

Hier zien we de lage klaptafel vlak na het “koffiedrinken” ’s morgens. De zwarte pan met spek en het roggebrood. Er werd zonder bord geprikt uit één zwarte pan midden op tafel. De rode plavuizen vloer werd bestrooid met wit zand. De zware deur met slot, sleutels ijzere staven... gebarricadeerd tegen inbrekers. In de open haard zien we allerlei voorwerpen gebruikt bij het stoken en koken. De vuurkorf gevuld met turf en hout. De tandhaal die het mogelijk maakt de pot dicht bij of hoger van het vuur te brengen.

’s Avonds was “den heerd” ook bron van verlichting. In het dansende vuurlicht werden sokken gebreid of de paternoster gebeden.

Op de schouwmantel: kruisbeeld en prenten (God ziet mij en Geloofd zij Jezus Christus).

De kinderen leerden lopen in een wissel loopmand of in een 2 meter lange loopbank.

In de korte bedstee lag men met opgetrokken knieën.

3. De moos

De moos met pottenbank en aarden potten.

4. In de beste kamer

Hier moet een rijke boer gewoond hebben. Meubels in eik en notenlaar. Boven de tafel hangt een wondermooie “Lampe Belge” alles in koper. Ook hier vinden we een originele vloer.

5. In de kapel

Onze kerk stond vlak op de grens, het gevolg van de 80-jarige oorlog. In 1944 bliezen de Duitsers de kerk op. Brokstukken bleven over. Van de inboedel werd heel wat gered. Daarmee bouwde Gerard Meeusen,

---

gemeenteontvanger, stichter en bouwer van het museum, een kapel, een imitatie van het St. Sebastiaansaltaar. We zien hier de kleding van de broeders en priesters, kazuifels in Romeinse stijl.

6. Devotiekamer

Verzameling heilige beelden. Verzameling prentjes, gebedjes, scapulierren, paternosters ... De meeste van deze voorwerpen zijn van uit de tijd van de bedevaarten.

Uitnodigingen, dankbetuigingen, geschenken bij feestelijkheden zoals huwelijk en communie.

7. Schooltje

De houten schoolbank, van de kleuterklas tot in het middelbaar onderwijs zaten we op die pitchpine governiste schoolbanken. Onafscheidelijk waren de griffel en de lei. In die school hingen ook de prachtige schoolplaten over de gewijde geschiedenis en de vaderlandse geschiedenis.

Voor de meisjes: breiwerk, verstellappen, allerlei steken en sierwerkjes.

8. Klederdrachten

Hier vinden we een wandkast gevuld met de nalatenschap van mevrouw Van Savelbergh uit Antwerpen, borduur en handwerk. Tegenover deze kast is de wandkast met doop- en

communiekleding terwijl de staande kast een deel van onze mutsenverzameling bevat.

9. Het winkeltje

De dorpswinkel van vroeger: erwten, bonen koffie, gerst. Met houten schep vult men de papieren zak die gewogen werd op de weegschaal. Textiel, wol, katoen, flanel dit alles kon men kopen van de rol en per el (ongeveer 70 cm). Bezems, boenders, bruine of gewone zeep, sunlight, stijfsel, blauwsel, droog- of wasspelden. Klompen voor mannen en vrouwen.

10. Vrijetijdsbesteding en ambachten

Beroepen uit onze streek: schrijnwerker, metser, steenbakker, bakker, postbode, spoorwegarbeider, barbier, naaister, kleermaker, sigarenmaker enz.

Allerlei vermakelijkheden: o.a. muziek.

Open in 2008

Open Monumentendag van 11 uur tot 17 uur.

Gans het jaar op afspraak voor groepen; met gids.

Prijzen (per persoon):

Rondleidingen met gids: Volwassenen: 2,50 euro (min. 10 pers. of 25 euro)

60+: 2,00 euro
 Andersvaliden: 1,50 euro
 Scholen: 0,50 euro
 Tijdens evenementen en/of speciale activiteiten is de toegang gratis.

Bij speciale gelegenheden: brengen figuranten in oude klederdracht het museum tot leven; zijn er in de wandelingen van het gemeentehuis tafereel uit vervlogen tijden te zien.

Het Karrenmuseum vzw dankt de sponsors die de werking van het museum mogelijk maken

Graham Packaging

Architectenbureau
 Van Boxel,
 Hectors en Van Laer
 Bvba

Bank & Verzekering

Met steun van de
 gemeente Essen

Met steun van de
 Vlaamse overheid

Vrijwilligers zijn onmisbaar

Vrouwen hebben doorgaans een hekel aan een man die zaagt. Maar in het museum is men daar blij mee, maar dan letterlijk, het zagen van bomen. Een van de trouwe “zagemannen” is Gust Haers. Geboren op een koude winterdag begin 1940. Hij heeft dus nog “de oorlog meegeemaakt”.

Intussen is hij 68 jaar geworden, maar draait nog vlotjes elke woensdag mee in de zagerij. Heel zijn leven heeft hij doorgebracht tussen machines en van een beetje olie of smeer kijkt hij al lang niet meer op. In Essen was hij gekend als de man die warmte in huis bracht, namelijk als chauffage hersteller.

Winter en zomer loopt hij gekleed in zijn blauwe overall die alle stoten en vlekken moet opvangen. Daarnaast rijdt hij graag met zijn tractor, waarbij achteruit rijden niet zijn grootste specialiteit is.

Meermaals komt Gust om 20u op de vrijwilligersvergadering, terwijl deze al jaren om 19.30u aanvangt, en vraagt hij hoe laat het eigenlijk begint. Maar de borrel of het pintje achteraf wil hij niet missen.

In zijn vrije tijd is hij hobbyboer, zowel met zijn tractor als met zijn paar

Foto: Gust in oude klederdracht op de stand van de ambachtendag.

den. Hij hooit en oogst als een echte boer en het kan dan gebeuren dat hij meent daarbij zijn oorapparaten niet nodig te hebben, en dus opbergt in zijn broekzak. Door het gebruik van zijn zakdoek is hij zo een exemplaar verspeeld waardoor men Gust nu aan de juiste kant moet benaderen om hem iets te vertellen. Gust is een werkpaard eerste klas waarbij hem niets te heet, te zwaar of te vuil is.

De Mobiele Kiosk

Deel 2

De restauratie

De mobiele kioskwagen bezit een belangrijke socio-culturele waarde. Wat deze kiosk uitzonderlijk maakt, is dat ze mobiel en volledig samenplooibaar is.

Om het belang van deze kiosk te kunnen tonen aan het publiek, moet je de kiosk kunnen opstellen en in beperkte mate kunnen gebruiken. Daarom werd in 2006 gekozen voor een restauratie, in tegenstelling tot een conservatie.

De verf

Na het uitvoeren van een verflagenstratigrafie en door het vaststellen van een aantal jammerlijke aanpassingen werd het duidelijk dat de kiosk het best kon worden terug gebracht naar zijn oorspronkelijke toestand uit 1925.

Oude foto's maakten het duidelijk dat de kiosk enkele malen werd overschilderd.

Op de hele wagen treffen we op de houten onderdelen een blauwgrijze onderlaag aan.

Het is mogelijk dat deze wagen in 1925 in deze onderlaag werd afgeleverd door de bouwer en vervolgens werd geschilderd door een plaatselijke schilder.

Vervolgens treffen we een rode onderlaag aan en een olijfgroene eindlaag voor de wagenkast. Deze olijfgroene kleur kwam overwegend op de wagen voor.

Enkel de wielen en de panelen waren in andere kleuren afgewerkt. Op alle metalen onderdelen werd een eerste zwarte laag aangetroffen. Deze laag is nu nog steeds vrij plastisch en dat doet vermoeden dat deze op basis is van een aardoliederivaat of steenkoolteer. Vervolgens werd een rode onderlaag aangetroffen en een afwerking in het zwart.

De panelen die het podium om-geven waren eveneens van deze zwart en rode onderlaag voorzien.

Ze waren aan de voorzijde afgewerkt met een brede bruine rand en een lichtgeel middenvlak.

Op de overgang van het gele middenvlak en de bruine rand was een donkere bruin-zwarte bies aangebracht.

Deze bies kan je nog zien op de foto van de fietshappening in 1983.

Let wel, de gele middenvlakken waren toen al overschilderd.

Op het gele middenvlak van de onderste panelen was een symmetrisch samengesteld, gestilleerd bloem- en rankenmotief geschilderd, in een lichtgele, bruine en groene kleur.

Het motief kan nog worden waargenomen op de originele panelen, maar is onvoldoende duidelijk om er een werktekening van op te stellen. Met behulp van een scalpel en gebruik makend van solventen en gels is een poging ondernomen tot het vrijleggen van dit motief. Omdat het is geschilderd met olieverven was het resultaat onvoldoende zichtbaar.

Fotografische onderzoekstechnieken zouden het wel mogelijk maken om de motieven duidelijk te achterhalen.

We hopen op een samenwerking met het Koninklijk Instituut voor Kunstpatrimonium voor de uitvoering van deze studie.

Op de foto's van 1950 zien we duidelijk dat de gele middenvlakken van de panelen reeds overschilderd zijn met een gelijkaardige lichtgele verflaag.

Op de middenvlakken van de bovenste panelen werden de initialen 'GM' (Gemeente Merksem) geplaatst, vermoedelijk in bladgoud. Het houtwerk op de wagen werd niet overschilderd.

Pas in de jaren '80 werden de wagen en de panelen volledig herschilderd. De wagen kreeg een okergele kleur en de panelen werden voorzien van een brede paarsbruine rand en een okergeel middenvlak.

De wagen

De restauratie begon eind 2006 met de panelen. Door ernstige schimmelaantasting van het hout en ernstige oxidatie van de metalen panelen was het noodzakelijk deze te vernieuwen.

Twee originele panelen werden bewaard en zullen worden geconserveerd, om er later nog onderzoek op te kunnen verrichten naar de motieven.

Na de panelen werden de trap, de mastwagen, de kioskwagen, het raamwerk van de podiumdelen en de podiumsteunen behandeld.

De wagen werd volledig ontmanteld. Het basisframe van de wagen was te ernstig verzwakt en werd volledig vernieuwd.

Verzwakte stukken hout van de wagen, trap, wielen en het raamwerk van de podiumdelen werden vervangen.

Indien de verzwakking plaatselijk was, werd deze geconsolideerd met epoxyhars. Nieuw ingeplaatste stukken blijven herkenbaar door de afwezigheid van de historische opbouw van de verflagen. Houten onderdelen waar de verfresten nog aanwezig waren, werden ontdaan

van de laatst aangebrachte alkydverflagen.

Loszittende verf werd verwijderd en het oppervlak werd gereinigd. Op het oppervlak met historische verflagen werd een dunne fixerende vernis aangebracht. Het werd daarna afgewerkt met een dispersieverf op acrylaatbasis.

Dit verfsysteem biedt naar de toekomst toe een aantal belangrijke voordelen. Zo kunnen de aangebrachte verflagen bij toekomstige restauraties snel en gemakkelijk worden verwijderd, zonder de historische onderliggende verflagen aan te tasten.

Dit systeem voor hout was niet toepasbaar op de metalen. De metalen werden volledig ontdaan van hun verflagen en voorzien van een nieuw verflagensysteem. Dit bestond uit een behandeling met 'owatrololie', het aanbrengen van een primerlaag en een afwerkingslaag.

Door de continue belasting van de ophanging waren de veren 'slap' geworden. Om de ernstige oxidatie te kunnen behandelen, werden ze volledig gedemonteerd, volgens de gewenste kromming gebogen, van roest ontdaan, behandeld met 'owatrololie' en vervolgens ingevet. Ook bij deze restauratie moest er voor verschillende problemen oplossingen worden gezocht. Zo zijn bepaalde materialen niet meer te verkrijgen. Toegevoegde metalen elementen zoals scharnieren werden voorzien van een inslag '07,' waardoor deze steeds herkenbaar blijven.

De montage

Begin april 2008 werd begonnen met het assembleren van de

kioskwagen: podiumdelen, panelen, mast, mastwagen en paraplu. Dit was een moment van emoties, spanningen en verrassingen.

De wagen werd naar het voorste terrein gebracht, waterpas gezet en door middel van vier steunblokken stabiel opgesteld.

Er werd begonnen met het monteren van de podiumdelen. Deze werden voorzien van een nieuwe plankenvloer, die de multiplex platen vervangt. Vervolgens werd de mast gemonteerd en werd het ophaalsysteem van de podiumdelen getest.

Na het waterpas uitstellen van de vloer, werden de panelen die het podium omgeven aangebracht.

De paraplu

De paraplu werd als laatste gemonteerd.

Aan de hand van foto's uit 1950 werd het zeil opgemeten en vervaardigd door de firma 'KTV R. Tanghe – Vermeersch'. Doordat het mogelijk was om een duidelijke werktekening op te stellen van het motief op de zoom van de paraplu, werd besloten om deze motieven terug op de zoom te schilderen. De werktekening werd opgesteld door restorateur-decorateur Linda Mette en met behulp van een sjabloon aangebracht op het zeil.

De werking van de paraplu kan vergeleken worden met die van een regenscherm. Op de mast is een houten, gedraaide masttop geplaatst, waar het zeil in gevat zit. De spaken zijn van bamboe en komen onderaan samen in een mobiele, samengestelde, houten mastblok. Hiermee wordt het zeil opgevouwen en opgespannen. Ook deze mastblok was verdwenen en werd gemaakt naar het voorbeeld van de mastblok van de 'Roeselaarse kiosk'. Voor het vasthouden van het zeil op de spaken, werd een systeem vervaardigd met houten klossen. Stormkoorden en ophaalkoorden vervolmaakten het geheel.

Met dank aan

De restauratie van deze wagen duurde langer dan een jaar en werd voornamelijk uitgevoerd door André Brosens, Louis Verrycken en Marin Menu. Bij de restauratie konden we verder rekenen op de hulp van Linda Mette, Rinus Mens, Lisette Van Den Eynden, Patrick Paeshuis, Jan Peeters, Ad Schepers, Johan Vandenbroeke en de andere vrijwilligers van het Karrenmuseum die hier en daar een handje toestaken.

Met dank aan de mensen van de 'Roeselaarse Kiosk' voor hun medewerking en aan Ludo Van Loon, Hugo Gommers en het GITOK voor het vervaardigen van de toppen.

Deze restauratie kwam mede tot stand dankzij de sponsoring van:

Aankondiging van publicatie

J. VAN DEN NIEUWENHUIZEN

De wijdingsregisters van het bisdom Antwerpen.

Deel 1: 1570-1611

Antwerpen, 2008, 235 blz.

De wijdingsregisters van het bisdom Antwerpen zijn volledig bewaard van 1570 tot 1802. Zij bevatten meer dan 54.000 gegevens van wijdingen toegediend door de achttien bisschoppen van Antwerpen aan seculieren en kloosterlingen.

Ik het vooruitzicht van de herdenking in 2009 van “450 bisdommen in de Nederlanden” werd het eerste deel met de wijdingen door de eerste vier bisschoppen, Sonnius, Torrentius De Berghis en Miraeus met een historische inleiding in eigen beheer uitgegeven door de archivaris van het kathedraalarchief, dr. J. Van den Nieuwenhuizen. Het bevat 3.119 wijdingsgegevens.

Van geen enkel ander bisdom in de Nederlanden is dergelijke volledige reeks bekend. Het is dus een unieke bronnenpublicatie van uitzonderlijk belang voor de biografie van honderden clerici en klooster-

lingen van diverse pluimage, ook op het gebied van de kerkgeschiedenis na het Concilie van Trente, waarin ook genealogen hun gading zullen vinden.

Niet alleen werden kandidaten uit het eigen bisdom gewijd door de Antwerpse bisschoppen, maar ook uit de naburige bisdommen Brugge, Gent, Doornik, Mechelen en Kamerijk, en uit de Noord-Nederlandse bisdommen.

Deze uitgave werd gedrukt in beperkte oplage. Zij kan alleen bekomen worden bij de auteur door overschrijving van negentien Euro (19 •), verzendingskosten inbegrepen, op rekening **000-0414705-30** van J. Van den Nieuwenhuizen, Sint-Willibrordusstraat 27, 2060 Antwerpen.

Voor correspondentie kan het E-mailadres gebruikt worden: jvdn@belgacom.net.

*Wie de publicatie aanschafft,
zal verwittigd worden van het
verschijnen van het
tweede deel.*

Ossendrecht Cichorei-stadje

Jonge mensen hebben al niet veel tijd om stil te staan bij de dagelijkse gang van zaken zoals eten en drinken, zij zullen dan het woord 'cichorei' ook niet zoeken op internet bij 'wikipedia', het zegt hen 'nada'.

De vorige generatie had nog wel een pak of potje in huis maar eenmaal opgebruikt, was afgezworen. De nieuwe koffiezetters, apparaten met knoppen links en rechts doen het werk. In een ommezien staat een bak dampende troost voor u klaar: niets op tegen, het gemak dient de mens! In sommige restaurants is een koffiekaart aanwezig. Bestellen vier personen: één gewone koffie, één deca, één koffie verkeerd en een cappuccino, denk dan vooral niet dat de ober over zijn toeren draait, rond de hele wereld zijn meer dan 500 koffievarianten bekend!

Ossendrecht, met het laatste huis tegen de weidse polder en de schelde-arm, was voor 175 jaar hét middelpunt van een industrie die men 'stoompeekoffie' noemde. Een lepel cichorei in de koffie en uw koffie was meer dan de moeite waard. In zijn geheel was het ook een surrogaat, vroeger en vooral in slechte tijden, bracht de eerste oploskoffie een prima antwoord aan de liefhebber.

Koffiebonen uit verre, toen nog onbekende landen waren duur en alleen in de vorm van bonen te koop. Enkele minuten voor het ritueel werden de bonen thuis in een koffiemolen, met de hand gemalen. De koffiemolen, in alle Heemkundige musea nog te bezichtigen was meestal van hout met een metalen trechter en een zwengel van waaruit de koffie grof of fijn gemalen in een schuifje zakte. Grof was licht, fijn smaakte pittig met of zonder cichorei.

Kruiden en wortelen van veel planten speelden door de tijd heen een grote rol in het leven van een mens, gebruikt als voedsel, medicijn of tegen boze

geesten. Het is raar maar waar dat in iedere omgeving dé planten groeiden die daar klein letsel kunnen verhelpen, een lichte verkoudheid onderdrukken of de lichaamstransit van voedsel op het juiste spoor zetten. *Cichorium intybus* is de wetenschappelijke naam voor wat ook werd genoemd: 'chicoree', 'suijkereije'. In wilde vorm goed tegen maag, gal en leverklachten. Na grondig onderzoek had de aanstaande teler meer interesse voor de veredelde vorm van de zg. Siamese tweeling 'Foliosium' en 'Sativum', de eerste voor de kweek van groente, witlof, de tweede met meer aandacht voor de wortel ter bereiding van koffiesurrogaat. Een pluspunt: een welkome plant ter aanvulling van de landbouw die bij wisselteelt de grond verbeterde en zuiverend werkte tegen onkruid. De jonge plant gedijde goed op de lichte klei, de rooitijd viel tussen september en einde oktober. Dan begon de droogtijd van de wortel, liefst in optimale omstandigheden: donker, droog en warm.

Bij de gemeente Ossendrecht was een afschrift binnengekomen uit het staatsblad van 31 januari 1824, met vermelding dat men zelf moest beslissen bij de aanvraag tot het bouwen van drogerijen. Niemand had daar waarschijnlijk ervaring in en er werd geen bezwaar gemaakt toen Gerard Withaegs een gedeelte van zijn schuur ombouwde tot drogerij of 'ast' (eest). Al vlug bleek de locatie zo midden in het dorp, bij de kerk, bij

de begraafplaats en de winkels slecht gekozen. Protest alom.

Withaegs zelf, als geacht afgevaardigde in de gemeenteraad en als armenmeester ging gewoon door!

De afzet van zijn koffie was een grandioos succes. In 1834 diende hij een tweede aanvraag in voor de bouw van een tweede en veel grotere drogerij vlak bij de eerste. Deze werd afgewezen, mede door protest van omwonenden. Withaegs, niet aan zijn proefstuk bezig, schreef een brief aan de Minister van Economische Zaken maar kreeg nul op zijn rekest! Het bleef dus behelpen.

De 'ast' of 'eest' is een droogplaats waaronder wordt gestookt, de plaats is een zolder. De wortels worden in stukken uitgespreid en van tijd tot tijd gekeerd. Een labeurwerk, waarbij mannen in de dichte waterdampen de warmte van de vloer bijna dansend hun slavenwerk moesten verrichten. Wanneer zij met verwilderde

haren, nat en bezweet de zolder verlieten, kon men ze terecht beschouwen als de 'djalken' van de 'nast'. De gedroogde peen vielen door luiken naar beneden, werden vergaard, in

grote trommels boven vuurhaarden gehangen tot er witte rook tevoorschijn kwam. De voornaamste persoon in heel het proces trad op de voorgrond en voegde als een toevenaar olie, reuzel of boter toe. Hoeveel, gemengd of puur en wat, was zijn geheim. Als smaakmaker van de fabriek lag zijn kracht in attentie, zicht en gevoel. Na twee uur in de droogtrommel gaf hij het sein: proeven! Meestal waren de brokken op smaak en gingen over in bakken aan een

tred- of rosmolen, bediend door een paard. Na een half uur stappen was voor de paarden ook de klus geklaard.

De cichorei of bitterpee was klaar om verpakt te worden en gereed voor de verkoop. Ossendrecht kreeg connecties in België, veroverde heel Nederland en de laatste firma met het oorspronkelijke recept werd hofleverancier!

Elly de Bruijn.

Kerstgebeuren in het Karrenmuseum

Op zondag 21 december 2008, van 11 tot 17u, vind er in het Karrenmuseum een gezellig ouderwets kerstgebeuren plaats. In volle wintertijd is het goed om kleine ambachten te verrichten bij het vuur, met een heerlijk glas warme wijn, een borrel of chocomelk.

Natuurlijk mogen de stal met Jozef en Maria, de ezel, de schapen, de herder en de volksmuziek niet ontbreken. Genoeg elementen om een sfeervolle dag van te maken.

Wie nog eens een echte rommelpot met varkensblaas wil maken kan dat

doen mits zelf een pot mee te brengen. De oude liedjesteksten uit onze streek krijgt men er gratis bij.

Kinderen kunnen een ballon met een vredeswens oplaten. Hierbij zijn mooie prijzen te winnen voor wie het verste terecht komt.

Tegelijk is er in het Koetsenhuis op 20 en 21 december 2008 een kerststallententoonstelling van Marcel Van Den Bergh.

U bent meer dan welkom.

Maria Gommeren.

Najaarsactiviteiten Davidfonds Essen

Dinsdag 14 oktober om 20 uur
GC 'De Oude Pastorie'
Marc Bourgeois over 'De kunst van
het kijken naar kunst'

Zaterdag 18 oktober om 20 uur
'Vlaanderen Quizt' op 65 plaatsen
in Vlaanderen en Brussel

Vrijdag 24 oktober om 20 uur
Schouwburg 'De Kring' (Roosendaal)
Theaterbezoek aan 'Vrede'
(Rob de Graef) door Keesen & Co

Zondag 26 oktober om 11 uur
GC 'De Oude Pastorie'
Aperitiefgesprek met Fred Schenke-
laars over 'Ontwikkelingshulp.
Wie wordt er beter van?'

Zaterdag 1 november om 20 uur
Schouwburg 'De Kring' (Roosendaal)
Theaterbezoek aan 'Vlaanderen
boven' (Willem Vermandere & Jo-
han Verminnen)

Zaterdag 8 oktober om 11 uur
Hoofdbibliotheek
Eerste bijeenkomst 4 leesgroepen
Kinderjury

Maandag 10 november om 20 uur
GC 'De Oude Pastorie'
'Het orkest – Over musici en diri-
genten' - Muzikale vertelling door
Alwin Wauters

Zaterdag 15 november om 15 uur
Kon. Elizabethzaal (Antwerpen)
Bijwonen Proms-concert 'deFilhar-
monie'

Weekend 22 & 23 november
van 11 tot 18 uur
GC 'De Oude Pastorie'
Tentoonstelling 'Df-Talent'

Vrijdag 28 november om 20.30 uur
GC 'De Oude Pastorie'
Leesclub : 'Een verhaal van liefde
en duisternis' van Amos Oz

Vrijdag 12 december om 20.30 uur
GC 'De Oude Pastorie'
Literaire Graanzolderavond

Zaterdag 13 december om 11 uur
Hoofdbibliotheek
Tweede bijeenkomst 4 leesgroepen
Kinderjury

Van harte welkom!

”Drukwerk aan verlaagd tarief”

Verantwoordelijke uitgever: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Heemhuis
Moerkantsebaan 48
2910 Essen

Afgiftekantoor: 2910 Essen 1

België - Belgique
P.B. - PP
2910 ESSEN
BC 30355

'T SPYCKERTJE

Driemaandelijks tijdschrift van de
Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw

4de trimester 2008

23ste jaargang n^o4

BESTEMMELING:

Indien onbesteld gaarne terugzenden aan: Koninklijke Heemkundige Kring Essen vzw
Moerkantsebaan 48
2910 Essen
Tel. 03/667.73.90 - Fax 03/677.11.42
e-mail: heemhuis@skynet.be